

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA DIDAKTIK
VOSITALARDAN FOYDALANISH.**

*Andijon viloyati Marhamat tumani Marhamat
pedagogika kolleji katta o'qituvchisi
Sheraliyeva Anora Ergashevna.*

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida didaktik vositalardan foydalanish va ularni amaliyotga joriy etish haqida keng ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: takomillashtirish, kognitiv, subyekt, interaktiv, modellar.

Kirish: "Ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish bolalarning rivojlanganligi darajasini va ularning umumiy boshlang'ich ta'limga tayyorligini, shuningdek, ularning ijtimoiy, shaxsiy, hissiy, nutqiy, jismoniy va ijodiy rivojlanishini baholash asosida amalga oshirilishi lozim. Bunda bolalar vatanga muhabbat hissini, oilaga, o'z xalqining milliy, tarixiy, madaniy qadriyatlarga hurmat, atrof-muhitga nisbatan ehtiyotkorona munosabatni shakllantirishga alohida e'tibor qaratish lozim" Maktabgacha yosh bu inson hayotining o'ziga xos davri. Uning o'ziga xosligi uning maxsus sezgirligi, atrofdagi voqelikni o'zlashtirishga juda ham sezgirdirlar. O'yinning ko'ngilochar shaklida berilgan bilimlarni bolalar uzoq "ruhsiz" mashqlar, faoliyatlar bilan bog'liq bo'lganlarga qaraganda tezroq, kuchliroq va osonroq egallaydilar. Shuning uchun faoliyatlarni o'yin orqali tashkil etish, xususan, didaktik o'yinlar muammosi pedagogikaning eng dolzarb muammolaridan biridir. Bolani bilim va aqliy faoliyat usullari bilan boyitish, kognitiv qiziqishlar va qobiliyatlarni shakllantirish kerak. O'yin maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchisining asosiy faoliyati hisoblanadi. Bolaning xotirasi, tasavvuri, tafakkuri, hissiyotlari, irodasi, xarakterining rivojlanishi o'yin jarayonida sodir bo'ladi.

Asosiy qism:

Didaktik o'yinlar kognitiv xarakterning qobiliyatlari va ehtiyojlarini, intellektual axloqiy va irodaviy fazilatlarni rivojlantirishni va kognitiv qiziqishni shakllantirishni rag'batlantiradi. Bolalar bilan ishlashda turli didaktik o'yinlarni qo'llagan holda, bolalar materialini yaxshiroq idrok etishlari va murakkab vazifalarni to'g'ri bajarish ko'nikmalarini hosil qilish mumkin. Didaktik o'yinlarni qo'llash pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi, bundan tashqari, didaktik o'yinlar bolalarning aqliy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi, bolalarda xotirani, fikrlashni rivojlantirishni rag'batlantiradi. Didaktik o'yinlar juda katta ahamiyatga ega ekanligini hisobga olgan holda faoliyat jarayonida keng qo'llash lozim. Tarbiyalanuvchilar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida olib borilayotgan o'qitish jarayonlaridan zerikib qolmasligi kerak..

O'qitish quvonchli bo'lishi kerak! Didaktik o'yinlarda shaxsning to'liq rivojlantirishni rag'batlantiruvchi shartlar mavjud: kognitiv va hissiy printsiplarning birligi, tashqi va ichki harakatlar, bolalarning jamoaviy va individual faoliyati kabilardir. Shunday qilib, har bir o'yin bolaga yangi his-tuyg'ular, ko'nikmalar olib keladi, muloqot tajribasini kengaytiradi va jamoaviy va individual faoliyatni rivojlantiradi. Shularni hisobga olgan holda o'yinlarni bosqichlarning zarur ketma- ketligi, har bir bola uchun eng oddiy va eng qulay o'yinlardan tortib, murakkabroq o'yinlargacha bola bola hayotida o'zining tasiri mavjudligini unutmasligimiz lozim. Shaxsning faoliyat subyekt sifatida shakllanishi o'yindan boshlanadi. O'yin katta va ichki ahamiyatga ega ekanligi shubhasiz.

Deyarli barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlarining har bir guruhida har qanday faoliyat davomida, shu jumladan o'yin vaqtida o'zini boshqacha tutadigan va shunga mos ravishda boshqacha yondashuvni talab qiladigan kamida uch turdagi bolalar mavjud. Birinchi turdagi bolalar juda faol. Harakatchan, kuchli hayajonga moyil. Ular har qanday yangi o'yinni bajonidil qabul qilishadi va unda ishtiyoq bilan ishtirok etishadi. Odatda ular tezda o'yin maqsadini tushinishadi va faol rollarni bajarishga intilishadi. Ammo ko'pincha bu bolalar boshqalarga e'tibor bermaydilar va o'z qobiliyatlarini namoyish etish bilan band. Bo'lishadi. Bunday bolalar uchun qoidalarni bajarish eng qiyin hisoblanadi: o'z navbatini kutish, ma'lum bir signalgacha harakat qilmaslik, asosiy rol yoki jozibali obyektidan boshqalarga voz kechish kabilardir. Bundan tashqari, ushbu qoidalarni amalga oshirish, qoidalarni bajarish ular uchun ayniqsa foydalidir. Bunday o'yinlarni o'tkazishda birinchi tur tarbiyalanuvchilarga qoidalarga rioya qilishning ahamiyatini ko'rsatish va ularga rioya qilganlaridan so'ng mamnun bo'lishlarini ta'minlashga harakat qilish lozim. Ikkinchi turdagi bolalar ko'proq uyatchan va ehtiyotkor bo'lishadi.

Interaktiv namoyishlar. Ko'p hollarda namoyishli dasturlar kompyuterli Laboratoriya bo'la olmaydi, chunki etarli interaktiv elementlarga ega bo'lmaydi, Lekin funktsiyalarini tajriba o'tkazish buyurtmasi bo'yicha bajarishi mumkin. Ko'p hollarda bunday dasturlar o'quv materialini qabul qilish uchun qo'shimcha Vosita sifatida elektron darslik qismi bo'lishi mumkin.

Oddiy modellar: Eng ko'p uchraydigan turi. Oddiy model odatda tajriba ishi modeli bo'ladi. Ba'zi belgilariga ko'ra birlashtirilgan oddiy modellar to'laqonli virtual kompyuter laboratoriyasi bo'ladigan tajriba ishlari to'plami bo'ladi. Bunday turdagi laboratoriyani keng tarqalganligi, ularni yaratish. Osonligida, chunki bitta yoki ikkita matematik ifoda bilan yoziladigan bitta oddiy jarayon ko'rib chiqiladi, turlicha laboratoriya ishlari esa bir-biriga bog'liq bo'lmagan holda turli dasturchilar tomonidan bajarilishi mumkin. Bunday yondashuvni universal tizim yaratish shart bo'lmaganda, uncha katta bo'lmagan tajriba ishlari kursi yaratish uchun tavsiya qilinadi.

Universal laboratoriya: Agar uning imkoniyatlaridan bitta tajribada turlicha hodisalarni tajribadan o'tkazishda foydalanish imkoniyati bo'lsa, kompyuterli laboratoriyalar haqiqatda universal hisoblanadi. Universal laboratoriya-larni yaratish tajribali dasturchilar guruhi tomonidan, ko'p hollarda ilmiy yo'nalish ishlab chiqarish bilan bog'liq modellashtirish tizimini tajriba sifatida qo'llab amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari"
3. The role of the didactic games in enhancing cognitive activity at preschool children.